

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ - ΜΑΘΗΤΕΙΑ

1. Καταγωγή - Σπουδές

Ο **Σταμάτης Κάσσης** του Νικολάου γεννήθηκε στις 1-1-1939 στη Λάγια της Ανατολικής Μάνης του Ν. Λακωνίας³⁴. Η ειδοποιός διαφορά του Κάσση με τους άλλους πρωτοπόρους είναι ότι μετέβη στην τότε Δυτική Γερμανία για σπουδές, παρά την επιφύλαξη του οικογενειακού του περιβάλλοντος. Ήταν νωπές ακόμη οι μνήμες από τα εγκλήματα της γερμανικής Κατοχής. Δεν ήταν γόνος μεταναστών, ούτε ο ίδιος μετανάστης. Προέρχονταν από σχετικά εύπορη οικογένεια, μανιάτικης καταγωγής, η οποία εγκαταστάθηκε στο Πέραμα. Αφότου ολοκλήρωσε τη στρατιωτική του θητεία στο Τεχνικό Σώμα, έφυγε για σπουδές στο Μόναχο το 1963 και επέστρεψε στην Ελλάδα στα τέλη του 1967³⁵. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο Μόναχο εργάστηκε ως μηχανικός με Έλληνες εργάτες, οι οποίοι ένιωθαν περηφάνια για το σπουδαγμένο ελληνόπουλο της διασποράς.

Ο **Γεώργιος Στυλιανίδης** του Θεοδώρου γεννήθηκε στον Κούκκο Κορινού του Ν. Πιερίας, στις 10-6-1950. Ήταν γόνος προσφυγικής οικογένειας με καταγωγή από τον Πόντο. Οι γονείς του μετανάστευσαν τη δεκαετία του 1960 στη Δυτ. Γερμανία, όπου εργάστηκαν σε εργοστάσια και βιομηχανίες. Στην Στουτγκάρδη, ο Στυλιανίδης τελείωσε το Τεχνικό Λύκειο και έλαβε την

---

³⁴ Στη δήλωση συμμετοχής για την 6η γενική συνέλευση της WTF αναγράφεται ως ημερομηνία γέννησης η 14η-11-1942, ενώ στη λίστα team members για το 6ο Παγκόσμιο πρωτάθλημα της WTF αναγράφεται με τη χρονολογία 1943. Βλ. ΑΔΙ/ Έγγραφο/ δ) Credentials for 6th general assembly meeting of the WTF. Το έγγραφο παρατίθεται στο παράρτημα. Βλ. σ. 179.

³⁵ Είχε γίνει δεκτός για σπουδές στο Πολυτεχνείο του Μονάχου με αίτηση για παρακολούθηση πρώτα της γερμανικής γλώσσας και κατόπιν πήγε στο στρατό. Συζήτηση Κάσση-Φιτζίου, Πέραμα 13-3-2020.

ειδικότητα του μηχανικού αυτοκινήτων. Ήταν λάτρης του μηχανοκίνητου αθλητισμού και επιθυμούσε να δραστηριοποιηθεί επαγγελματικά σε όλες τις εκφάνσεις του αγωνιστικού αυτοκινητισμού. Ήθελε να υπηρετήσει τη θητεία του στην Ελλάδα και να επιστρέψει για να ακολουθήσει το όνειρο του. Πράγματι στις αρχές του 1971 έρχεται στη χώρα για να καταταγεί στον στρατό, όπου το προσωρινό διάλειμμα θα γίνει μόνιμο. Τελικά θα παραμείνει, μετά την απόλυσή του, στην Θεσσαλονίκη και θα διαδώσει το Tkd στη Β. Ελλάδα.

Ο Στέφανος Γκαϊδαρτζάκης γεννήθηκε στο Βαφειοχώρι Ν. Κιλκίς στις 6-7-1951, ενώ δηλώθηκε από τον πατέρα του με ημερομηνία γέννησης την 14η-9-1951. Μετέβη στη Γερμανία το 1966, θέτοντας το δίλημμα στον πατέρα του: «ή Γερμανία ή καράβια³⁶». Γράφτηκε σε τμήμα εκμάθησης γερμανικής γλώσσας, ενώ δεν ολοκλήρωσε τη μαθητεία στο Λύκειο. Επέστρεψε εκ νέου στη Γερμανία το 1978, έπειτα από τον σεισμό της Θεσσαλονίκης απογοητευμένος από την καταστροφή της υποδομής της σχολής του και το αβέβαιο οικονομικό του μέλλον στη χώρα. Στη Γερμανία από ένα τυχαίο περιστατικό υπέβαλε αίτηση για μεταφραστής στην τράπεζα της Στουτγκάρδης. Την τελευταία ημέρα πριν την αναχώρησή του για την Ελλάδα προσελήφθηκε όπου και παρέμεινε έως τη συνταξιοδότησή του, αναρριχόμενος σε διευθυντικές θέσεις και σπουδάζοντας ταυτόχρονα οικονομικά.

Ο Κωνσταντίνος Χρυσόγελος γεννήθηκε στις 21-5-1946 στα Λιμενάρια της Θάσου. Ο πατέρας του λεγόταν Γρηγόρης και η μητέρα του Φωτεινή. Αφού αποδήμησε ο πατέρας του και έπειτα από τη μαθητεία του στο Δημοτικό σχολείο σε ηλικία 12 ετών μετέβη ως εσώκλειστος στο Αριστοτέλειο Ορφανοτροφείο στη Θεσσαλονίκη. Υπηρέτησε τη θητεία του στο Πολεμικό Ναυτικό και αποφοίτησε από το 22ο σχολείο της ΜΥΚ ως βατραχάνθρωπος. Είχε πάθος με τη γυμναστική και στα τέλη της δεκαετίας του 1960 ήρθε σε επαφή με έναν Ιάπωνα που εργάζονταν στο εργοστάσιο του Esso Paras, ο οποίος δίδασκε ένα μεικτό σύστημα ζίου ζίτσου και καράτε. Έτσι μυήθηκε στις πολεμικές τέχνες. Διατηρούσε γενικό γυμναστήριο στη οδό Βενιζέλου 22 (μέγαρο Ερμείων), όπου προπονούσαν αθλητές της κωπηλασίας και body building και στο οποίο λειτουργούσε τμήμα τζούντο. Στο χώρο αυτό θα εμφανιστεί για πρώτη φορά στη Β. Ελλάδα ως μορφή διδασκαλίας το Tkd, τον Μάρτιο του 1971.

Ο Χρήστος Τσέλιος γεννήθηκε στη Νιγηρία Σερρών στις 21-5-1948. Ο πατέρας του λεγόταν Δημήτρης και η μητέρα του Ολυμπία. Εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, όπου διορίστηκε ως δικαστικός επιμελητής (την πληροφορία για την προκήρυξη την έμαθε από την δικηγόρο Ζωή, σύζυγο του Κυριάκου Αντωνιάδη) και εργάστηκε έως τη συνταξιοδότησή του.

Ο Βασίλης Αλεξανδρής γεννήθηκε στις 29-9-1958 στη Θεσσαλονίκη.

³⁶ ΑΦΠ / Συνεντεύξεις / Γκαϊδαρτζάκη Στέφανου / Θεσσαλονίκη 1-3-2020.

Τελείωσε το εξατάξιο ιδιωτικό Γυμνάσιο του Δέλιου στην οδό Μάρκου Μπότσαρη (περιοχή Ανάληψη). Ξεκίνησε την εκπαίδευση στο Tkd σε ηλικία 14 ετών με αποτέλεσμα να προσανατολιστεί επαγγελματικά στο χώρο του Tkd εγκαταλείποντας κάθε σκέψη για σπουδές. Συμπαραστάτης και συνοδοιπόρος του υπήρξε ο αδερφός του, Αλέκος. Υπηρέτησε ως εκπαιδευτής Tkd στη ΣΧΑΛ την περίοδο 1978-1980. Αρνήθηκε τη δελεαστική πρόταση του δασκάλου Kwon να αναλάβει τη σχολή του στη Νέα Υόρκη το 1983 και παρέμεινε στη Θεσσαλονίκη.

Μεγάλα χρονικά διαστήματα ήταν εκτός των επίσημων ομοσπονδιών, διαφωνώντας κυρίως με την πολιτική του Στυλιανίδη σχετικά με την ανάπτυξη του ITF³⁷.

2. Μαθητεία

Με τον όρο μαθητεία αναφερόμαστε στην εκμάθηση της τέχνης του Tkd. Παρακάτω εξετάζονται οι Κορεάτες δάσκαλοι Kwon Jae Hwa³⁸ και Kim Kwan Il³⁹, καθώς και οι πρώτες επαφές στο εξωτερικό με τον στρατηγό Choi, τον

³⁷ Ο.π., Αλεξανδρή Βασίλη, Θεσσαλονίκη 30-5-2018.

³⁸ Ο Kwon Jae Hwa, γεννήθηκε στις 1-1-1937 στο Πουσάν, της Κορέας. Ξεκίνησε την προπόνηση σε νεαρή ηλικία και αναδείχθηκε σε εξαιρετικό ταλέντο. Στο πρόσωπο του δασκάλου Hae Dea Yeong, 6ο dan, ο Kwon ανακάλυψε τον άνθρωπο, που ήταν απόλυτα αφοσιωμένος στην πρόοδο των μαθητών του. Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του στη δημοσιογραφία, εργάστηκε στην Pusan Ilbo, τη μεγαλύτερη ημερήσια εφημερίδα της πόλης. Η κύρια ενασχόλησή του όμως παρέμενε η πολεμική τέχνη, η οποία ονομάζονταν πλέον Tkd. Σε ηλικία μόλις 24 ετών διετέλεσε επικεφαλής εκπαιδευτής των σχολών Yon Mu-Kwan Tkd. Το 1964 διορίστηκε στη θέση του τεχνικού διευθυντή της ακαδημίας για το τμήμα Tkd στα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία, καθώς και στα πανεπιστήμια στην περιοχή Pusan. Το 1965 διατέλεσε μέλος της αποστολής Tkd με σκοπό την εξάπλωση στην Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Ασία. Το 1966 ήταν τεχνικός διευθυντής του γερμανικού Tkd και ίδρυσε σχολές στην Ευρώπη και τη Μ. Ανατολή. Το 1972 ήταν επίσημος εθνικός προπονητής της Γερμανίας στο τμήμα Tkd στην ενιαία ομοσπονδία με το Judo. Το 1973 απέκτησε το 7ο νταν από την ITF και έφυγε στις ΗΠΑ, όπου εγκαταστάθηκε μόνιμα. Ακολούθησε προσωπική διαδρομή και αποστασιοποιήθηκε από την ITF, παραμένοντας μακριά από τις πολιτικές διαμάχες του Tkd. Βλ. https://de.wikipedia.org/wiki/Kwon_Jae-hwa (ανακτήθηκε στις 2-5-2019).

³⁹ Ο Kim Kwang Il (1939-2001) συνέβαλε σε μέγιστο βαθμό στη διάδοση του Tkd στη Δυτ. Γερμανία. Ήταν επικεφαλής εκπαιδευτής του ITF, αλλά απαλλάχθηκε των καθηκόντων του, τον Οκτώβριο του 1971. Το 1975, ο Kim προήχθη στο βαθμό του 6ου νταν. Προήγαγε τον Rolf Becking, επικεφαλής της Τεχνικής Επιτροπής ITF Γερμανίας, στο 2ο νταν το 1976 στη Στουτγκάρδη. Μεταξύ των ετών 1974-1977 ο Kim ήταν ιδιο-

θεωρούμενο από την ITF ως ιδρυτή του Taekwondo. Αυτοί είναι οι προπονητές στους οποίους μαθήτευσαν οι πρωτοπόροι του ενιαίου Tkd στην Ελλάδα.

Στις 24-10-1965, έπειτα από την επίσκεψη Choi Hong Hi με την ομάδα επίδειξης την οποία αποτελούσαν οι κορυφαίοι τότε δάσκαλοι (Han Cha Kyo 6o dan, Kwon Jae Hwa 5o dan, Cum Jun Kun 5o dan, Park Jong Soo 5o dan)⁴⁰ αναπτύσσεται το Tkd στη Δυτ. Γερμανία και καθιερώνεται λόγω της διαμονής πλέον του Kwon Jae Hwa και του κουμπάρου του Kim Kwang Il. Ο Kwon εγκαταστάθηκε στο Μόναχο, ενώ ο Kim στη Στουτγκάρδη.

Στο Μόναχο, όπου είχε σχολή ο Kwon, μαθήτευσε ο Σταμάτης Κάσσης. Ο τελευταίος είχε ξεκινήσει προπόνηση με έναν Κορεάτη συμφοιτητή του, στο δωμάτιο που διέμενε στο Μόναχο, από το 1965. Ο Κάσσης είχε εντυπωσιαστεί από τη μαχητική ικανότητα του, διότι κάποτε σε ένα εστιατόριο είχε αντιμετωπίσει έναν μεγάλωσωμο Γερμανό⁴¹. Έπειτα από πέντε μήνες εξάσκηση στη βασική τεχνική με τον Ugi και σύσταση του τελευταίου προς τον Kwon, ο Κάσσης θα αρχίσει τη συστηματική προπόνηση στην τέχνη του Tkd. Θα αποκτήσει τη μαύρη ζώνη το 1967, ενώ θα γνωρίσει και τον στρατηγό, ο οποίος παρευρίσκονταν στις εξετάσεις ζωνών της σχολής του Kwon. Σύμφωνα με τα στοιχεία που διαθέτουμε μέχρι σήμερα είναι ο πρώτος Έλληνας που ξεκίνησε εξάσκηση στο Tkd και η αρχαιότερη μαύρη ζώνη στην Ελλάδα.

Δεν υπάρχουν αναφορές ή μαρτυρίες για τους 10.225 Έλληνες στρατιώτες και αξιωματικούς⁴², κατά τη διάρκεια της αποστολής του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στην Κορέα (1950-1955), που να εντρυφήσαν στις κορεάτικες πολεμικές τέχνες. Επίσης δεν υπάρχει καμία αναφορά για ενασχόληση με το Tkd ή άλλη πολεμική τέχνη από το προσωπικό της ελληνικής πρεσβείας στην Σεούλ.

Ο Στέφανος Γκαϊδαρτζάκης άρχισε την εξάσκηση στο Tkd το έτος 1967 στη σχολή του Kim, στη Στουτγκάρδη. Εκείνη την εποχή στη σχολή ο μόνος Έλληνας που έκανε προπόνηση ήταν ο Μιχάλης (Mike) Γιαννόπουλος, ο οποίος είναι και ο πρώτος Έλληνας μαθητής του προαναφερόμενου Κορεάτη δασκά-

κτής εστιατορίου στη Στουτγκάρδη και ολοκλήρωσε την εκπαίδευση ως ζυθοποιός.

⁴⁰ Ό.π., οι δώδεκα αυθεντικοί μάστερ του Tkd είναι οι: Choi Chang Keun, Choi Kwang Jo, Han Cha Kyo, Kim Jong Chan, Kim Kwang Il, Kong Young Il, Park Jong Soo, Park Jung Tae, Park Sun Jae, Rhee Chong Chul, Rhee Chong Hyur και ο Rhee Ki Ha.

⁴¹ Διήγηση Αποστολίδη Χρήστου, Θεσσαλονίκη 29-12-2020..

⁴² Οι απώλειες των Ελλήνων ανήλθαν σε 186 νεκρούς και 566 τραυματίες, ενώ καταστράφηκαν και 4 αεροσκάφη C-47 Ντακότα. Η Ν. Κορέα προς τιμή της ελληνικής συμμετοχής ανήγειρε στην κοιλάδα των ηρώων, κοντά στην Σεούλ, μνημείο για τους Έλληνες πεσόντες μαχητές. Βλ. ΓΕΣ / Δ Ι Σ, *Το Εκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν 1950-1955*, Αθήνα 1977, σ. 80, 227, 232, 240-241.

λου. Το 1969 πήρε την μαύρη ζώνη παρουσία του στρατηγού και του Kwon και συμμετείχε με την Γερμανική ομάδα σε φιλικούς αγώνες και επιδείξεις. Συμμετείχε στη φιλική συνάντηση με την ομάδα της Γερμανίας εναντίον της Ιταλίας το 1970, στο Feuerbach. Σε κάποιες εξετάσεις στη διάρκεια μονομαχίας ο Mike χτύπησε τον Γκαϊδαρτζάκη με αποτέλεσμα ο Kim να τον τιμωρήσει βάνουσα. Εάν και ήταν κατά πολύ αρχαιότερος ο Γιαννόπουλος, ο Γκαϊδαρτζάκης έδωσε εξετάσεις νωρίτερα για μαύρη ζώνη για να ακολουθήσει μετέπειτα ο Γιαννόπουλος. Ο τελευταίος ήταν δηλωμένος προπονητής της εθνικής ομάδας, το 1980, στο Πανευρωπαϊκό πρωτάθλημα που διεξήχθη στο Λονδίνο. Τότε κατείχε το 4ο νταν.

Ο Γεώργιος Στυλιανίδης ξεκίνησε τη μαθητεία το 1967, αν και γνώριζε την ύπαρξη της σχολής του Kim, επειδή δεν είχε συμπληρώσει την ηλικία των 18 ετών. Με την υπογραφή του πατέρα του, ο οποίος πιστοποίησε ότι είχε την κατάλληλη ηλικία δίχως να την έχει συμπληρώσει, άρχισε την προπόνηση. Στη σχολή τον υποδέχτηκαν ο Mike Γιαννόπουλος και ο Στέφανος Γκαϊδαρτζάκης. Θα συνδεθεί με τον δάσκαλο Kim, ο οποίος θα τον παροτρύνει να γυρίσει στην Ελλάδα και να ανοίξει δική του σχολή, ώστε να διαδώσει την τέχνη. Ο ίδιος δεν επιθυμούσε την επαγγελματική ενασχόληση με το Tkd, γιατί είχε πάθος με τα αγωνιστικά αυτοκίνητα και ήθελε να ασχοληθεί με το επάγγελμα του μηχανικού των αυτοκινήτων, στο οποίο είχε ειδικευτεί στο σχολείο.

Ο Στυλιανίδης, κατά τη διάρκεια της παραμονής στη σχολή του Kim, θα γνωρίσει τον στρατηγό και θα εντυπωσιαστεί τόσο που θα δηλώσει: *«Δεν υπάρχει άνθρωπος σαν αυτόν, διαβασμένος και μορφωμένος. Εμπνεόταν από το παράδειγμα του Λεωνίδα και των 300, ενώ έμμεσα παραδεχόταν ότι οι πολεμικές τέχνες είχαν διαδοθεί στην Ασία από τα στρατεύματα του Μ. Αλεξάνδρου. Εκφραζόταν με θερμά λόγια υπέρ του θάρρους που επέδειξε το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα στο εμφύλιο πόλεμο της Κορέας και είχε κάνει το γύρο της γης 4 φορές για να διαδώσει το Tkd»*⁴³. Ήταν η αρχή μιας πολύ στενής σχέσης, που δεν διαταράχθηκε ποτέ μέχρι το θάνατο του στρατηγού (15-6-2002), παρά τις εξαιρετικά δελεαστικές προτάσεις που δέχθηκε για να προσχωρήσει στη WTF⁴⁴. Αργότερα θα αποτελέσει μέλος της κλειστής ομάδος των πέντε ατόμων που θα αποφάσιζαν για τις τύχες της ITF και έκτοτε θα αποκαλεί τον στρατηγό δεύτερο πατέρα και θα θεωρεί τον γιό του (Choi Jung Hwa) ως αδερφό του. Στο διάστημα της εκπαίδευσής του (1967-Ιανουάριος 1970) θα αποκτήσει την καφέ ζώνη (2ο κουπ) και θα συμμετέχει σε πολλές επιδείξεις.

Στην Ιταλία και συγκεκριμένα στην Ρώμη, στη σχολή του Park Sun Jae, η

⁴³ ΑΦΠ, ό.π., Στυλιανίδη Γεώργιου, Θεσσαλονίκη 10-11-2018.

⁴⁴ Ό.π., βλ. και υπ. 29.

πρώτη για τους Έλληνες μαύρη ζώνη απονεμήθηκε στον Χρυσάφη το 1974. Σύμφωνα με την μαρτυρία του, όταν προβλήθηκε το 1972 η ταινία «The Way of the Dragon» που περιελάμβανε τη μονομαχία του Μπρους Λη με τον Τσακ Νόρις στο Κολοσσαίο, πάρα πολλοί Έλληνες φοιτητές προσήλθαν για εγγραφή στη σχολή. Ο Park Sun Jae είχε εγκατασταθεί και είχε ιδρύσει σχολή στη Ρώμη, το 1967.

Στην πρωτεύουσα της Γαλλίας, ο Lee Kwan Young⁴⁵ εισήγαγε και δίδαξε το Tkd στη Γαλλία, το 1969. Έπειτα από τη συμμετοχή του στον πόλεμο του Βιετνάμ με τις ειδικές δυνάμεις της Ν. Κορέας επέστρεψε στην πατρίδα του. Υπάρχουν αναφορές για Έλληνες ασκούμενους, χωρίς κάποια αξιοσημείωτη παρουσία.

Στη Σουηδία πολλοί Έλληνες μετανάστες ασχολήθηκαν με το Tkd στη σχολή του Lim Won Sup⁴⁶, ο οποίος είχε αφιχθεί από το Βιετνάμ (13-5-1975) με τραυματικές εμπειρίες με συνέπεια τη νοσηλεία του για μεγάλο χρονικό διάστημα σε ψυχιατρική κλινική. Δεν διασώζεται κάποιο όνομα που να έλαβε μαύρη ζώνη. Ο Lim άνοιξε σχολή στη Στοκχόλμη το 1975.

---

⁴⁵ Ο Lee Kwan-Young θεωρείται ο πατέρας του γαλλικού Tkd. Γεννήθηκε το 1946 στην Σεούλ. Σε ηλικία 9 ετών, άρχισε την εξάσκηση στην ακαδημία Chung Do Kwan υπό την καθοδήγηση των περιώνυμων δασκάλων An Kyu Um, Won Kook Lee και Hae Man Park. Απέκτησε το βαθμό του 1ου νταν το 1962 σε ηλικία 16 ετών. Υπηρέτησε στο στρατό της Ν. Κορέας και μαζί με τους Αμερικανούς ως καταδρομέας στο Βιετνάμ στη μονάδα White Horse Division και μετέπειτα στην Αστυνομία. Εγκαταστάθηκε και εισήγαγε το Tkd στην Γαλλία το 1969. Θεωρεί ότι επιτεύχθηκε αξιοσημείωτη πρόοδος στην αθλητική πλευρά του tkd, ειδικά στο kyogugi και στο Ολυμπιακό Tkd, αλλά ισχυρίζεται ότι η παραδοσιακή εξάσκηση σταμάτησε το 1975. Συνέγραψε το βιβλίο: Taekwon-do: Taegyeug RoomSe, Paris - France 1978 και συμμετείχε σε πολλές ταινίες πολεμικών τεχνών που γυρίστηκαν στο Χογκ-Κογκ. Βλ. περ. https://fr.wikipedia.org/wiki/Lee_Kwan-young (ανακτήθηκε στις 4-3-2019).

⁴⁶ Τον Μάιο 1985 ο Lim Won Sup εγκατέλειψε την ITF, έπειτα από διαμάχες με τον στρατηγό, σχετικά με τη συνεργασία της ITF και της WTF. Είχε διατελέσει αναπληρωτής γραμματέας, ταμίας, καθώς και πρόεδρος της επιτροπής σχεδιασμού και αξιολόγησης της ITF. Προσχώρησε στη WTF και στις 20-1-1986, του απονεμήθηκε το 8ο νταν από την Kukkiwon. Βλ. https://sv.wikipedia.org/wiki/Won-Sup_Lim (ανακτήθηκε στις 5-4-2019).